

redaktionens förord

TEMA: Internationell migration och etniska relationer

I detta nummer av Sociologisk Forskning har vi samlat artiklar som på olika sätt behandlar IMER, internationell migration och etniska relationer. Temat är aktuellt i åtminstone två hänseenden. Dels är migration och etniska relationer ett område som engagerar många och ett område som befinner sig högt upp på den politiska dagordningen. Dels har vi under de senaste åren bevittnat framväxten ett teoretiskt intressant och empiriskt intensivt forskningsfält där IMER-forskningen håller på att etableras som ett stort forskningsområde i Sverige.

Att temat är aktuellt betyder naturligtvis inte att aktualiteten kommit plötsligt – att det är först nu som migration och etniska relationer blivit betydelsefulla för det sociala livet, och att det är först på senare tid som det bedrivits forskning i ämnet. Tematiken är närvarande i en lång rad betydelsefulla arbeten i den klassiska amerikanska sociologin – från William E.B. Dubois, över William I. Thomas och Florian Znanieckis *The Polish Peasant in Europe and America* och Everett Stonequists *Marginal Man*, till Chicagoskolans publikationer. Hit får vi också räkna Gunnar Myrdals *An American Dilemma*. Det finns flera skäl till varför sociologin intresserat sig för detta frågekomplex. Migrationsströmmarna till USA var så iögonfallande att de knappast kunde ignoreras av den framväxande socialvetenskapen. Det har säkert också spelat roll att sociologin har en tradition att ställa sig på de svagas sida, för immigrantens position är ofta utsatt nog. Dessutom har internationell migration och etniska relationer både synliggjort och förändrat sociala mönster, och därmed har den ställt sociologin inför nya, förklaringskrävande fenomen. Den sistnämnda aspekten är värd att reflektera något över.

Migrationsprocesser gör, på flera sätt, det sociala livet *påtagligt*. I relationen mellan immigranten och hennes nya sociala miljö är det inte bara immigrantens liv, kultur och livschanser som blir synliga. Detsamma gäller för dem som befol-

kar immigrationslandet: Immigranternas liv och kultur bildar relief till den övriga befolkningen. Den egna livsföringen förlorar sin självklarhet – ungefär på samma sätt som när 1700-talets reseberättelser och vår tids antropologiska studier fått särdragen i vår egen kultur att framträda. Slutligen blir även själva *relationen*, mellan immigranterna och den befolkning de möter i det nya hemlandet, synliggjord och analyskrävande. Sociologin har tagit sig an uppgiften att förstå dessa aspekter av den sociala tillvaron, gjort systematiska empiriska undersökningar, skapat begrepp och teorier, och föreslagit förklaringsmodeller.

Det är emellertid inte bara i sociologin som internationell migration och etniska relationer väcker behov av förklaringar. Bilder av migrationen och immigranterna, av hur etnicitet och etniska relationer fungerar, möter vi även på andra ställen: i medierna, i det politiska samtalet, i andra vetenskapliga discipliner och bland olika grupper av lekmän (som ofta framställer sig som den ”tysta majoriteten”). Vad innebär det att sociologins förklaringsanspråk konkurrerar med dessa bilder? Först och främst att sociologin har att distansera sig från redan etablerade bilder och tänkesätt, det vill säga den måste bryta med invanda och för givet tagna föreställningar, som dessutom är förknippade med starka känslor. Den egenskapen skiljer förvisso inte etnicitet och etniska relationer från många andra fenomen som sociologin intresserar sig för. I Émile Durkheims *Själv mordet* ägnas ju en stor portion av boken till att bryta loss fenomenet självmord från djupt rotade rivaliserande förklaringar, och detsamma gäller vid konstruktionen av många andra av sociologins studieobjekt. I fallet etnicitet och etniska relationer tillkommer dock ytterligare en aspekt, nämligen att dessa andra ”bilder”, ”förklaringar” och ”förståelseformer” själva är en del av det som ska förklaras; de etniska relationerna *formas* ju bland annat av just dessa ”bilder”. Stereotyper, stigmatisering, rasistiska föreställningar och rasifierade förklaringsmodeller griper in i och påverkar etniska relationer i stort och smått, och därmed påverkar de också livschanserna och livsvillkoren hos specifika grupper. Därför åligger det också sociologin att undersöka hur sådana föreställningar uppkommer och vidmakthålls, samt att studera vilka effekter detta i sin tur har på individerna och på den sociala organisationen.

Av det som sagts ovan framgår att internationell migration och etniska relationer bjuder in till socialvetenskapliga analyser av högst olikartat slag. Hur ska vi förstå migrationens orsaker? Hur ska man förstå dess förlopp? Och hur ska man förstå dess effekter på immigranternas öde, på sociala rela-

tionsmönster och på samhällsformationen i sin helhet? Hur pass formativ är erfarenheten av att komma som invandrare till ett nytt land, och vad innebär det att tillhöra en minoritet? Hur uppstår, bevaras och transformeras föreställningar om nationer och nationaliteter? Vad händer med kulturmönster när de transplanteras från ett land till ett annat? Vad händer med invandrarnas ekonomiska och sociala villkor på arbetsmarknaden, i transfereringssystemen, i skolan? Hur samverkar i så fall etnicitet med andra faktorer, som kön och klass? Finns det rasifierade eller rasistiska diskurser, hur uppstår de, och vilka effekter har de? Hur gestaltar sig livet i så kallade "invandrartäta" områden?

Detta är bara några exempel på frågor som kan resas i anknytning till internationell migration och etniska relationer. Den tematiska bredden är avsevärd – ett förhållande som inte minst avspeglas i de artiklar som ingår i denna volym. *Eva Franzén* undersöker i sin artikel, "Socialbidrag bland invandrare", skillnader i socialbidragstagande mellan utrikes födda och infödda, samt mellan olika invandrargrupper. *Magnus Dahlstedt* för, i "Demokrati och nationella fantasier", en diskussion om underliggande antaganden om nationer och nationalitet i demokratiforskningen. *Carl-Ulrik Schierups* artikel, om "Uteslutningens politiska ekonomi", tar sin utgångspunkt i en presentation av amerikanska teorier om fattigdom, "ras" och etnicitet, som på senare tid har influerat den europeiska forskningen och debatten kring fattigdom och social exklusion bland invandrare och nya etniska minoriteter med invandrarbakgrund. Schierup reser frågan vilket förklaringsvärde dessa teorier har när de tillämpas på den Europeiska unionens differentierade verklighet, och vilka krav man måste ställa på modeller av detta slag. I *Åsa Eldéns* artikel, "Om hon lever vill människor se mer och mer", är ämnet vilken roll kulturella föreställningar om rykte och heder spelar för svenska kvinnor från Mellanöstern. Analysen fokuseras på ryktets och hederns betydelse för hur könsidentiteten konstrueras. Volymen innehåller också en svensk översättning av *Max Webers* installationstal i Freiburg – "Nationalstaten och den ekonomiska politiken" – där Weber analyserar migrationsprocesser på den Västpreussiska landsbygden. Webers text ackompanjeras av en introduktion, författad av *Ola Agevall*.

Sammantaget ger artiklarna en bred provkarta över forskning som bedrivs på området internationell migration och etniska relationer. Bidragen kommer från skilda vetenskapliga discipliner, behandlar olika frågor och har olika teoretiska och metodologiska utgångspunkter. De förenas emellertid tematiskt i foku-

seringen på internationell migration och etniska relationer, och bidrar, var och en på sitt sätt, till en ökad kunskap om detta viktiga empiriska område.

/Växjö i december 2001

Ola Agevall och Nihad Bunar för SF:s redaktion